

Educació per a la ciutadania: provocar l'exercici de la llibertat

L'enfrontament entre els partidaris i els detractors de l'assignatura *educació per a la ciutadania* es realitza, en realitat, des de dos llenguatges oposats i incompatibles. La matèria és una opció essencialment liberal-democràtica que parteix de la importància de l'educació per a l'emancipació de les persones i de la vida en societat articulada sobre la igualtat radical dels ciutadans. L'oposició a la matèria nega la funció alliberadora de l'educació, a la que atorga només la transmissió dels valors tradicionals, i nega el propi concepte de ciutadà sobre el qual ha de prevaldre el de *fidel*. Des de la laïcitat, la resposta és senzilla: la ciutadania tal i com l'entendem avui és irrenunciablement un atribut de cada ésser humà, aquell que el fa membre d'una societat organitzada i li permet complir els deures i exercir els drets derivats de la vida col·lectiva; un d'aquests drets és el d'elegir opcions religioses o filosòfiques, en el ben entès que en cas de conflicte ha de prevaldre la condició de ciutadà sobre la de fidel.

Així, per exemple, les opinions religioses, amb independència de la confessió que les sustenti, sobre la condició de la dona, l'objecció a les transfusions de sang o la resistència a pagar impostos a Estats sacrílegs són criteris directament contraris a l'imperi de la llei a un Estat democràtic i, per tant, han de cedir davant la necessitat de que l'aplicació del Dret sigui universal.

Les confessions religioses que es declaren enemigues de l'educació per a la ciutadania s'erigeixen en els únics mestres de moral i neguen que la *república* estigui facultada per a bastir una ètica civil sobre la que basar la convivència de *tots*, amb independència del seu credo. La *república*, per contra, es troba compromesa amb l'imperatiu de concedir a tots les mateixes oportunitats i això no pot obtenir-se sense la construcció d'un espai comú, amb proscripció de segregacions i desigualtats.

Crec que aquest és el marc ideològic de la discussió actual sobre l'assignatura d'educació per a la ciutadania, però, precisament perquè els arguments ja són prou coneguts, m'agradaria assajar una línia complementària de pensament. Si la ciutadania és consubstancial a la dignitat de les persones lliures, com s'explica que calgui educar sobre un atribut humà? No hauria, la ciutadania, de sorgir espontània de la pròpia naturalesa? I la resposta crec que no pot ser senzilla, sinó més aviat complexa, fruit d'una reflexió en veu alta. Els homes i les dones corrents no som herois ni pretenem ser-ho ni sabem si un dia ho seriem en cas de necessitat urgent i extraordinària. Potser, sí. Però, en realitat, els homes i les dones corrents tenim una gran facilitat per emmotllar-nos a les condicions de vida que ens han tocat. Podem, és veritat, fer un esforç de dedicació i de treball i tirar endavant certs projectes personals o col·lectius: aprendre a llegir i a escriure, seguir un o altre ensenyament, iniciar-nos en el món del treball i prosperar més o menys, estimar i ser estimats, tenir fills i educar-los, ... Podem, també, contribuir a millorar l'entorn i participar a les eleccions activament o passiva o comprometre'ns en una o més associacions. Tot això és veritat, però no ens hauria de deixar satisfets: hi ha una contradicció extraordinària en les nostres vides, que és la capacitat d'insensibilitzar-nos davant els horrors i els terrors que estan lluny o a prop, però que aconseguim no veure ni sentir.

No cal anar al Paris ocupat o a la França de Vichy per a pensar no solament que els francesos no jueus no semblaven adonar-se que els seus conciutadans jueus estaven desapareixent, ni cal recordar que els pocs sobrevivents de l'holocaust van tenir dificultats per a recobrar les seves propietats o per a rebre indemnitzacions. No cal, tampoc, preguntar-se les raons per les quals tot un continent va intentar no saber què succeïa al *gulag* soviètic, a les presons de Salazar o de Franco, o a la neteja ètnica dels Balcans molt més recentment. Podia haver una intervenció política aïllada en un cas concret, però la nostra tendència col·lectiva és, sobre les tragèdies de la història, l'amnèsia, i, sobre les tragèdies del present, la indiferència.

No cal referir-se a aquests aspectes foscos de la nostra història, perquè situacions iguals o pitjors es donen a l'actualitat i no veiem la mort diària per fam de milers de nens, ni l'extensió de la SIDA pel continent africà ni la pervivència o el renaixement de dictadures

ferotges. No veiem tampoc les condicions de vida dels ciutadans recent arribats contractats a l'economia submergida per gent que coneixem i que saludem pel carrer.

I no ajudem massa a que les noves generacions rectifiquin, més aviat al contrari hem contribuït a difondre una cultura estúpida proteccionista del *tot està permès* (que fa insuportable que els Codis civil o català parlin de la *correcció* dels menors!) i del benestar material irracionalment centrat en el consum de tonteries (entre les que molt difícilment es troben els llibres, però segur que inclouen una *play station!*).

La tendència natural d'una societat és la laxitud, però com ha destacat Vicenç Molina, la república necessita *un nervi* que la faci viure. L'educació per a la ciutadania, al meu parer, ha de servir com una font de *tensió creativa*, com un repte per plantejar objectius als nens i als joves, que els facin interessar-se pel seu entorn i lluitar per realitzar petites millores. Ha de ser una assignatura pràctica, adequada a cada edat, interessant i atractiva. Una assignatura que no s'entretengui en la inútil exaltació del que tenim, sinó que provoqui el lliure examen de què és el que podríem tenir i compartir.

Joan-Francesc Pont Clemente